

BİR KÜTÜPHANENİN KURULUŞU: BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ MERKEZ KÜTÜPHANESİ

Sema (Tutemel) AYHAN*

GİRİŞ

Balıkesir Üniversitesi'nin eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetlerini gerçekleştirebilmesinde etkin görevi bulunan ve bu doğrultuda, gerekli bilgi kaynaklarını bünyesinde toplayarak kullanıcıların hizmetine sunarak bir bilgi merkezi olmaya çalışan Merkez Kütüphane, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığına bağlı olarak gelişimini hızla sürdürmektedir.

Balıkesir Üniversitesi, 03.07.1992 gün ve 3837 Sayılı Kanunun, YÖK Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca kurulmuş olup, bünyesinde 4 Fakülte (Fen Edebiyat, Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler, Necatibey Eğitim ve Mühendislik- Mimarlık Fakülteleri), 13 Yüksek Okul (Balıkesir Meslek, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik, Sağlık Meslek, Bandırma Meslek, Bandırma Sağlık, Erdek Meslek, Gönen Meslek, Burhaniye Meslek, Havran Meslek, Ayvalık Meslek, Edremit Meslek, Sındırgı Meslek, Dursunbey Meslek) ve 4 Enstitü (Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri, Edremit Zeytincilik, Gönen Jeotermal) bulunmaktadır.

Kuruluşundan bu yana personel ve öğrenci sayısı giderek artmaktadır. Üniversitede; 28 profesör, 12 doçent, 79 yardımcı doçent, 110 öğretim görevlisi, 36 okutman, 174 araştırma görevlisi, 12 uzman olmak üzere toplam 451 akademik personel ve 359 idari personel görev yapmaktadır. 1998-1999 Eğitim Dö-

* Balıkesir Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkanı

nemindeki öğrenci sayısı ise; önlisans 3648, lisans 6268, yüksek lisans 155, doktora 50 olmak üzere toplam 10121 olarak belirlenmiştir.

KÜTÜPHANE ÇALIŞMALARI (1992-1995 DÖNEMİ)

Merkez Kütüphanenin tarihi gelişimine bakıldığında kuruluş çalışmalarının, Üniversitenin kuruluş, gelişim ve yapılanma çalışmalarına paralel bir gelişim gösterdiği görülmektedir.

1992-1995 döneminde başlatılan ilk çalışmalarla üniversite kütüphanesi kavramı, gerek gelişim süreci, gerek örgütsel yapılanması, gerek sistematigi, gerek işlevleri ve gerekse hizmet anlayışı açısından merkezi bir yaklaşımla ele alınmamış olup, fakülte ve yüksek okullarda kütüphanelerin oluşması da engellenememiştir. Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığının tüm bu kütüphaneleri kaynak açısından desteklemesi gerektiği düşüncesi ile çalışılmış, bütçesi ile ilgili harcamalar, diğer kütüphanelere de paylaştırılmak suretiyle yapılmıştır. Bu yaklaşım ise, "Merkez Kütüphane" kavramını tartışılır hale getirerek, kuruluş çalışmalarının bu noktada yoğunlaştırılmasını geciktirmiştir. Rektörlük Kütüphanesi olarak adlandırılan çekirdek kütüphanede teknik ve okuyucu hizmetlerine profesyonel ve sistematik bir hizmet anlayışıyla yaklaşılmayıp, koleksiyonun nitelik ve nicelik açısından geliştirilmesi öne çıkartılamamış, eşit kaynak kullanımı ve denetimi sağlanamamış, sağlıklı kaynak dönüşümü izlenememiştir. Kuruluş çalışmalarının profesyonel bir kütüphaneci denetiminde başlatılmamış olmasının, bu belirsizliğin ve yanlış yapılanmanın ortaya çıkmasında etkin payı olduğunu da belirtmekte yarar görmekteyiz.

MERKEZ KÜTÜPHANE KURULUŞ ÇALIŞMALARI

I-İlk İzlenimler

1995 Temmuz ayında bu göreve gelişimizle birlikte, Üniversitenin çağdaş ve profesyonel bir anlayışla araştırmacılarına hizmet verebilecek, bilgi merkezi niteliğinde merkez bir kütüphanenin kurulması ve koleksiyonun bu amaç doğ-

rultusunda geliştirilmesini öngören bir bakış açısı ile mevcut durum değerlendirilerek, Necatibey Eğitim Fakültesi 3. katında 60 m2 lik bir odada yeni düzenleme çalışmalarına başlandı. Devir alınan mevcut Rektörlük Kütüphanesi, teknik ve sistematik donanımdan yoksun, profesyonel hizmet anlayışından uzak, bir yapıda ve koleksiyonu itibariyle bir depo görünümü sergilemekteydi. Daha çok, bağış yoluyla gelen kaynaklardan oluşturulmuş, 2000 civarında şişirilmiş bir koleksiyon yapısı mevcuttu. Hiçbir değerlendirme ölçütü dikkate alınmaksızın basılı tüm malzeme kayda alınmıştı.

Kitaplara yalnızca DOS 20 Türkçe çeviriden yararlanılarak sınıflama numaraları verilmeye çalışılmış, kataloglamaya yönelik hiçbir çalışma yapılmadığından basit de olsa bir katalog sistemi oluşturulmamıştı. Uzman bir Ödünç Verme Sistemi uygulanmaması nedeni ile de, kaynak dolaşımı izlenmesi gibi bir durum söz konusu değildi. Kaynakların seçimi ve sağlanmasında belirlenmiş ölçütlerin kullanılmaması nedenine bağlı olarak, koleksiyonun günceliğinden ve etkinliğinden söz edebilmek bir yana, mevcut kütüphane bir üniversite kütüphanesi oluşumundan çok uzakta görünmekteydi. Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ise, temel işlevlerini bir yana bırakmış, kütüphane ile ilgili rutin yazışmaların yürütüldüğü bir evrak dairesi konumunda çalışmalarını sürdürmekteydi. Koleksiyonun oluşturulmasında gerekli olan seçim, sağlama konularında hiçbir etkinliği hatta yönlendirici niteliği bulunmamaktaydı.

II-Başlangıç Çalışmaları

Yukarıda söz ettiğimiz gözlemler ve izlenimler doğrultusunda gelişen düşüncelerin oluşmasını izleyen süreç içinde, Balıkesir Üniversitesindeki mevcut kütüphaneler; personel, bütçe, koleksiyon niteliği ve niceliği, kullanıcı niteliği, kullanıcı gereksinimleri ve beklentileri, kütüphane için ayrılan fiziksel mekan ve alt yapı olanaklarına ilişkin bilgiler doğrultusunda ele alınarak bir durum değerlendirilmesi yapılmış ve merkez kütüphanenin nasıl bir yapı üzerine oturulması gerektiği üzerinde çalışmalar başlatılmıştır. İlk olarak, personel, bütçe, koleksiyon, fiziksel ortam, kullanıcı açısından eldeki mevcut olanaklara da-

yanarak Merkez Kütüphane kavramının önemi anlatılmış, yapılanmanın ve gelişim çalışmalarının bu bakış açısı doğrultusunda sürdürülmesinin kaçınılmaz bir gereklilik olduğu benimsenmiştir. Merkez Kütüphane kavramına bağlı olarak Başkanlığın organizasyon yapısı yeniden ele alınmış, yakın ve uzun vadeli hedefler yeniden belirlenmiş ve çağdaş anlamda hizmet üretecek bir bakış açısıyla çalışmalara başlanmıştır.

Öncelikle Merkez Kütüphanenin çekirdeğini oluşturacak olan Rektörlük Kütüphanesi koleksiyonu, nitelik ve nicelik açısından yeniden ele alınmış, var olan koleksiyonun verilen eğitimi ne ölçüde desteklediği, ne ölçüde araştırma yapmaya olanak tanıdığı değerlendirilerek bu doğrultuda kaynaklar ayıklanmıştır. Özellikle yabancı kaynakların büyük bir çoğunluğunun gerek satın alınıp diğer kütüphanelere dağıtımı yapılmış gerekse uzun süredir okuyucu üzerinde bulunan kaynakların, Rektörlük kütüphanesine geri dönüşümü sağlanarak koleksiyonun son durumu belirlenmiştir. İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı, Ayniyat Saymanlığı demirbaş kayıtları ile Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Rektörlük Kütüphanesi Demirbaş Kayıtları arasındaki uyumsuzluk dikkate alınarak, kayıt işlemleri gözden geçirilerek, girişler yeniden ele alınmıştır. Böylece kayıt işlemlerinin sağlıklı yürütülmesinin, temeli atılmış ve ilgili birimlerle olan bağlantılara netlik kazandırılmıştır. Pek çok üniversitemizde halen sorun olmaya devam eden ve kütüphanelere yıkılan ayniyat işlemlerinin, hangi birimin denetiminde yürütülmesi gerektiği konusuna başlangıçta açıklık getirmemiz bu konuda oluşabilecek yanlış yapılanmayı ortadan kaldırmıştır.

Yaklaşık ilk altı ayı alan bu çalışmalarımız devam ederken, kaynaklara ilişkin bilgi girişlerinin bilgisayar ortamına aktarılmasını sağlayacak otomasyon çalışmalarının başlatılması amacı ile, bir kütüphane yazılımının alınması için gerekli çalışmalara da hız kazandırılmıştır.

III-Yönerge Hazırlanması

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığının görev, yetki ve sorumluluklarının, kuruluş amaç ve işlevlerinin oluşturulmuş bulunan kütüphanelerle organik bağının açıklığa kavuşturulması amacıyla ve Merkez Kütüphanenin, gerek hizmetlerini rahat yürütmesine dayanak sağlayacak, gerekse Merkez Kütüphanenin niteliğinin, öneminin ve işlevlerinin net olarak anlaşılmasını kolaylaştıracakı düşüncesiyle Merkez Kütüphane Yönergesi'nin hazırlanması çalışmalarına hız verilmiştir. Çalışmalarımız sonucunda hazırladığımız yönerge 2.07.97 gün ve 97-4/18 sayılı Senato kararı ile kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Bu yönerge ile Merkez Kütüphane kavramı ile birlikte, gerek kütüphane hizmetlerinin gerekse koleksiyonun gelişiminin bu bakış açısı doğrultusunda sürdürülmesi resmen kabul edilmiştir.

IV-Kataloglama ve Sınıflama Çalışmaları

Gelişim sürecini anlattığımız Merkez Kütüphane, 1996 yılı başlarında BLISS-PC Kütüphane Otomasyon Sisteminin, kataloglama, katalog tarama ve ödünç verme modüllerini satın alarak, kaynaklara ilişkin bilgileri MARC kayıtlarına göre bilgisayar ortamına aktarmaya başlamıştır. Bu aktarımlar yapılırken sınıflama sistemi de değiştirilerek, kitaplar LC Sınıflandırma Sistemi ve LC Konu Başlıkları dikkate alınarak sınıflandırılmış olup, AACR doğrultusunda kataloglanmıştır. Mevcut koleksiyonun bilgi girişi yaklaşık üç ay içinde sonuçlandırılarak, kitapların raflarda sıralanışında açık raf sistemi uygulanmıştır.

V-Sağlama Çalışmaları

Bütçenin Üniversitenin eğitim, öğretim ve araştırmalarını destekleyecek nitelikte olabildiğince etkin kullanılabilmesini sağlamak amacı ile kaynak sağlamaya ilişkin profesyonel bir çalışma başlatılarak, sistematik bir yaklaşımla koleksiyonun nitelik ve nicelik açısından denetimi sağlanmış, koleksiyondaki boş-

luklar, yoğunlaşmalar kontrol edilir hale gelmiştir. Kitap ve dergi siparişlerinde sağlıklı bir düzenleme ve izleme ile okuyucunun bu konulardaki bilgi isteklerine, beklentilerine ve kaynak gereksinimlerine profesyonel bir yaklaşımla yanıt verilmeye başlanmıştır. Böylece kütüphaneci-kullanıcı, kütüphane-kullanıcı ilişkisinin sağlıklı bir boyutta geliştirilmesine ağırlık kazandırılarak, merkez kütüphane ve kütüphaneci kavramlarının üniversite içindeki önemi, etkinliği ve işlevleri kullanıcılara benimsetilmiştir.

MERKEZ KÜTÜPHANENİN BUGÜNKÜ DURUMU

I-Bina

Merkez kütüphane, 1998 Mayıs ayında Fen Edebiyat Fakültesi yanında yaptırılan yeni binanın ilk iki katına taşınarak, mekan açısından fiziksel bir rahatlamaya kavuşmuş, daha fazla kullanıcıya, çağdaş bir ortamda profesyonel hizmet üretme anlayışı ile çalışmalarını sistematik bir düzen içinde organize ederek kütüphanenin gerçek işlevine kavuşmasını sağlamıştır. Yeni Merkez Kütüphane 260 m² olup, 1 büro, 2 araştırma ve okuma salonundan oluşmaktadır. Giriş katı 60, ikinci kat 50 kişilik okuma kapasitesine sahiptir.

II-Koleksiyon

Satın alma ve değişik kurumlardan bağış olarak gelen kaynaklardan oluşturulmuş bulunan Merkez Kütüphane koleksiyonunu; 4370 kitap, 60 süreli yayın, 170 adet lisans ve doktora tezi, danışma kaynakları, üniversite katalogları ile bilgi verici, tanıtım içerikli olan ve özel bir düzenlemeyle araştırmacıların kullanımına sunulan broşür tipi kaynaklardan oluşmaktadır.

Merkez kütüphane kavramı oluşturulmadan önceki dönemde ortaya çıkmış bulunan Necatibey Eğitim Fakültesinde 16.000, Mühendislik Fakültesinde ise 7.000 civarında yayın olduğu belirlenmiştir. Bu kaynakların gerek belli bir sistematüğının ve konuyu bilen elemanın olmaması, gerekse dağınık bir yapıda bulunmaları, yararlanma ve kullanımın etkinliği açısından sorun yaratmaktadır.

Başkanlığımız yakın bir tarihte, bilgisayar alt yapısına ve fiziksel ortamına ve koşullarda yapılacak iyileştirmelere bağlı olarak, diğer fakültelerdeki koleksiyonları da elden geçirecek Merkez Kütüphane koleksiyonuna aşamalı olarak katmayı planlamakta ve bunun için gerekli ön çalışmaları yapmaktadır.

III-Personel

Merkez Kütüphane; başkan (kütüphaneci), 1 kütüphaneci, 1 memur, 1 sözleşmeli personel, 1 güvenlik görevlisi ve 1 hizmetli olmak üzere 6 personelle çalışmalarını sürdürmektedir.

IV-Okuyucu

1998-1999 öğrenim döneminin ilk yarısında (1998 Eylül-Aralık) Merkez Kütüphaneyi kullanan okuyucu sayısı 8.560 olarak belirlenmiştir. 1998 yılında kütüphaneyi kullanan okuyucu sayısı 15.616 olup, 1.573'ünü akademik personel, 9.720'sini öğrenci ve 145 ini ise idari personel oluşturmaktadır. Ödünç kaynak alan okuyucu sayısı toplamı 3.379 olup, bunların 560'ı akademik personel, 2.779'u öğrenci ve 129 u personel tarafından ödünç alınmıştır.

V-Verilen Hizmetler

1-Danışma

Rektörlük Merkez Kütüphanesi, okuyucularının kaynaklara ilişkin veya yöneltici nitelik taşıyan bilgi gereksinimlerini, kataloglarını İnternet' e açmış olan yurtiçi ve yurtdışı kütüphanelerin kataloglarını tarayarak, okuyucularına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, araştırmacıların bilimsel çalışmalarında gereksinim duydukları literatür taraması isteklerinde, gerek tarama prensipleri açısından kullanıcıları bilgilendirerek Merkez Kütüphanedeki mevcut tarama olanaklarından yararlanmalarında, gerekse İnternet'deki tarama olanakları açısından okuyucularına rehberlik yaparak, doğru ve güncel bilgiye ulaşmalarında yardımcı olmaktadır.

1998-1999 Öğretim Döneminde ilk kez, Necatibey Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü yüksek lisans öğrencilerine, 2. dönem boyunca bir ders programı çerçevesinde, Başkanlığımızca kapsamlı bir okuyucu Eeğitimi verilmiş ve bu tür derslerin gelecek yıldan başlayarak bir program doğrultusunda aşamalı olarak Üniversitenin diğer bölümlerine de verilmesi konusunda karar alınmıştır.

2-Ödünç Verme

Eleman yetersizliği, fiziksel koşullardaki yetersizlik ve kavramsal tanım yetersizliği nedenlerine bağlı olarak, ödünç verme ve bazı okuyucu hizmetlerinin başlatılması aşamalı olarak yapılmıştır. Giriş işlemleri tamamlandıktan sonra kaynaklar ilk etapta akademik personele ödünç verilmeye başlanmış, 'Merkez Kütüphane Yönergesi'nin kabul edilmesinden hemen sonrada ödünç verme hizmetlerinden öğrenci de yararlandırılmaya başlanmıştır Şu anda söz konusu sistemi tek bir PC ile çalıştıran Merkez Kütüphanede kataloglama, katalog taraması ve ödünç verme işlemleri bilgisayar ortamında sürdürülmektedir. Tek bir anahtar kelime yardımı ile (yazar adı, kitap adı, seri adı, konu) kullanıcılar, Merkez Kütüphanede kayda alınmış tüm kaynaklara ulaşabilmektedirler. Kitapların raflarda sıralanışında açık raf sistemi uygulanır.

Yönetim Kurulu, en az ayda bir olmak üzere aralarında kararlaştıracakları günde, toplanmaktadır. Başkanlık, kullandığı kütüphane sistemini network ortamında çalıştırarak kullandığı sistemin katalog tarama modülünü çok kullanıcı hâle getirmeyi düşünmektedir. Bu noktadaki çalışmalarımız tamamlanmakta olup deneme aşamasındadır. Yakın bir tarihte kullanıcılarımız Merkez Kütüphanede bu olanağa kavuşmuş olacaklardır.

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı yakın gelecekte, kullandığı bilgisayar yazılımının kütüphane içinde, çok kullanıcı hâle dönüştürülmesi ve oluşturmaya başladığı katalog veri tabanının üniversitemizin uzak birimlerince de İnternet üzerinden taranabilmesini gerçekleştirme planlarını sonuçlandırma aşamasındadır. Bundan sonraki ilk hedefimiz ise kütüphane programımıza uzaktan erişimin sağlanması için web sayfamızı bir an önce oluşturmak olacaktır.

3-Kütüphanelerarası Ödünç Verme

Merkez Kütüphane kendi koleksiyonunda bulunmayan, ancak araştırcıların gerek duyduğu bazı makale fotokopi ve ödünç kitap isteklerini kütüphanelerarası ödünç verme hizmetini devreye sokarak yanıtlamaktadır. Bu hizmetini gerçekleştirirken de, kataloglarını İnternet'e açmış bulunan yurtiçi ve yurtdışı kütüphanelerin kataloglarını tarayarak, okuyucuların gereksinim duydukları bilgileri saptayarak, kendilerine yardımcı olmaktadır.